

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано): 821.111.09 Kureishi Н.(043.3)821.163.41.09 Pavić М.(043.3)

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:
www.filum.kg.ac.rs

СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Молим да у складу са чл. 30 Закона о високом образовању и чл. 48 Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности*
Научна област УДК(текст): компаратистика (србистика (књижевност) - англистика (књижевност))

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

Ментор:

Др Драган Бошковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Српска књижевност*;

Састав комисије за оцену дисертације:

- 1) Др Никола Бубања, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Енглеска књижевност и култура*
- 2) Др Биљана Ђорић Француски, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: *Англистика*
- 3) Др Часлав Николић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Српска књижевност*

Комисија за одбрану докторске дисертације:

- 1) Др Никола Бубања, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Енглеска књижевност и култура*, председник комисије
- 2) Др Биљана Ђорић Француски, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: *Англистика*, члан комисије;
- 3) Др Часлав Николић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област: *Српска књижевност*, члан комисије;

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи)

Предметом свога истраживања, докторска дисертација Јелене Стојановић посебно задира у постструктуралистичко поимање идентитета, његове производње, конструисаности, његовог компоновања и декомпоновања. Проблематизовањем статуса и позиције тела, као посебног места хуманистичке идентификације, дисертација указује на постмодернистичко промишљање културолошких модела који се додирују са механизмима «производње» тела које се открива као место уписивања културног писма. Зато је ова докторска дисертација специфична, јер у датим констелацијама научно обрађује позицију, слике и фигуре тела у оквиру постмодернистичке књижевности, а чије се конституисање истражило посредством анализе прозних текстова/романа Милорада Павића и Ханифа Курејшија који представљају основни корпус текстова тезе, али и кроз везе које су успостављене између ових дела и књижевноисторијских, књижевнотеоријских и теолошких текстова који промишљају консталирање човека у друштвеној заједници и значај самог његовог тела од антике до данас.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Стојановић Јелена

Назив завршеног факултета: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Одсек, група, смер: Енглески језик и књижевност

Година дипломирања: 2010.

Назив докторског студијског програма: Докторске студије из филологије (језик и књижевност), модул Докторске студије из књижевности

Научно подручје: Филолошке науке

Година одбране: 2018.

Факултет и место: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Број публикованих радова: 7

Радови из категорије М51:

1. 2013: Јелена Стојановић, „(Де)конструкција идентитета у роману „Најплавлје око“ Тони Морисон“, Наслеђе, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година X / број 25 / 2013, главни и одговорни уредник проф. др Драган Бошковић, стр. 191-210. (ISSN 1820-1768 УДК 821.111(73).09 Морисон Т.) **М51**

Радови из категорије М52:

2. 2015. Јелена Стојановић, „Писање носталгије: „Кућа духова“ и „Моја измишљена земља“ Изабеле Аљенде“, *Липар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XVI / број 57 / 2015, одговорни уредник доц. др Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2015. стр. 229-239. (ISSN 1450-8338 УДК 821.134.2(83)-31.09 Аљенде И.) **М52**

Радови из категорије М53:

3. 2012. Јелена Стојановић, „Човек, судбина, време, сан, вечни повратак као теме Борхесових приповедака“, *Липар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 48, одговорни уредник доц. др Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2012. стр. 109-121. (ISSN 1450-8338, УДК 821.134.2(82)-32.09 Борхес Х. Л.) **М53**

4. 2012. Јелена Стојановић, „Писање и/или револуција: драма Керил Черчил „Болница у време револуције“, *Липар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 49/2, одговорни уредници др Љиљана Богоева Седлар и Јелена Арсенијевић Митрић, Универзитет у Крагујевцу, 2012. стр. 63-90. (ISSN 1450-8338, УДК 821.111-2.09 Черчил К.) **М53**

Радови из категорије М14:

5. 2012. Јелена Стојановић, „Идентитет и модернизација: „Црни албум“ Ханифа Курејшија“, Зборник радова са научног скупа „Наука и савремени универзитет - НИСУН 2“, Филозофски Факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 16. и 17. новембар 2012. стр. 239-251. (ISBN 978-86-7379-301-6 УДК 821.111.09 Kureishi Н.) **М14**

Радови из категорије М45:

6. 2012. Јелена Стојановић, „Човек у ери масовних медија: „Бибиситерка“ Роберта Кувера“, Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије, књ. 2: *Савремена проучавања језика и књижевности*, одговорни уредник доц. др Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2012. стр. 299-306. (ISBN 978-86-85991-40-0, УДК 821.111(73).09-32 Кувер Р.) **М45**

7. 2013. Јелена Стојановић, „Идентитет паноптикона/паноптикон идентитета: *МИ* Јевгенија Ивановича Замјатина“, Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије, књ. 2: *Савремена проучавања језика и књижевности*, одговорни уредник доц. др Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2013. стр. 201-209. (ISBN 978-86-85991-40-0) **М45**

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: ОШ „Ђура Јакшић“, Топоница, Мало Црниће
Радно место: директор

ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. _____ СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ

- У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

Крагујевац, 27. 4. 2018. год
(место и датум)

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Ред. проф. Радомир Томић

ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ
ФАКУЛТЕТ - КРАГУЈЕВАЦ

ПРИМЉЕНО: 27. 4. 2018.			
Орг. јед.	Б р о ј	Прилог	Вредност
01	939/11		

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 31. 01. 2018. године (одлука бр. 01- 264), предложило нас је, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 14. 02. 2018. године (одлука бр. IV-02–101/13) именовало у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности* кандидаткиње **Јелене Стојановић**. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

І Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације – *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности* – Јелене Стојановић има укупно 339 странице текста нормалног (1,5) компјутерског прореда и структуриран је у следеће целине: Наслов, Идентификациона картица докторске дисертације, Садржај (стр. 3-4), Резиме и Кључне речи (на српском и на енглеском језику) (стр. 5-8), 1. Увод, који се састоји од потпоглавља: 1.1 О заједници и човеку (стр. 9-16), 1.2 О телу постмодернизма и телу у постмодернизму (стр. 16-36), 2. Тело у историји, култури, литератури, одељак који чине следећа потпоглавља: 2.1 Пре нове ере (стр. 37-64), 2.2 Нова религија (стр. 64-78), 2.3 После хришћанства (стр. 79-94), 2.4 Лудило (модерног) доба (стр. 94-108), 2.5 Владавина нормe (108-121), 3. Ханиф Курејши: тело као раса, маска, огледало: 3.1 Буда из предграђа (стр. 122-137): 3.1.1 Подељеност (стр. 122-132), 3.1.2 Брак Индије и Енглеске (стр. 132-137), 3.2. Црни албум (стр. 137-158): 3.2.1 Црно (стр. 142-152), 3.2.2 Бело (стр. 152-158), 3.3 Нешто да ти кажем (стр. 158-182): 3.3.1 Маска, лице, улога (стр. 164-171), 3.3.2 Потрага за идентитетом (стр. 171-177), 3.3.3 Суочавање (177-179), 3.4 Интимност (стр. 182-191): 3.4.1 Огледало (стр. 182-188), 3.4.2 Страх и спасење (стр. 188-191), 3.5 Тело (стр. 192-214): 3.5.1 Дезинтеграција (стр. 193-200), 3.5.2 Реорганизација (стр. 200-207), 3.5.3 Предатори (стр. 207-211), 3.5.4 Антиутопија (стр. 211-214), 4. Милорад Павић: Гротескна, фантастична тела, родне трансформације: 4.1 Хазарски речник (стр. 215-254): 4.1.1 Слика Павићевог света (стр. 217-226), 4.1.2 Адамово тело (стр. 226-240), 4.1.3 Додир палчева (стр. 240-246), 4.1.4 Плитко изгажене очи (стр. 246-254), 4.2 Предео сликан чајем (стр. 254-276): 4.2.1 Символика броја два (стр. 257-263), 4.2.2 Песимистичка слика човека (стр. 263-268), 4.2.3 Жена, љубав, обмана, смрт (стр. 268-274), 4.2.4 Право лице (стр.

274-276), 4.3 Последња љубав у Цариграду (стр. 276-297): 4.3.1 Луда (стр. 278-281), 4.3.2 Узрочно-последична веза (стр. 281-287), 4.3.3 Преписивање истог или „госпође оба пола“ (стр. 287-293), 4.3.4 Велика Тајна (стр. 293-297), 4.4 Друго тело (стр. 297-314): 4.4.1 Прстен, обнова, круг (стр. 300-301), 4.4.2 Свет материјалног тела (стр. 301-306), 4.4.3 Усуд човека (стр. 307-310), 4.4.4 Писац, аутор, огледало (стр. 311-314), 5. Закључак (стр. 315-329), (. Литература (стр. 330-339)

Уводно поглавље подељено је на два потпоглавља и оно има за сврху контекстуализацију самог појма тела, наглашавањем теоријског и историјског оквира кроз који се човек и само његово тело посматра и тумачи у тези, стављајући посебан акценат на књижевност постмодернизма која, својим наизглед рушилачким а заправо рестаураторским апаратом настоји да укаже на расутост, декомпонованост и потлаченост човека данашњице. Јединство, ако је икада и постојало, изгубљено је и замењено симулакрумом јединства, као да говоре писци постмодернизма. *Прво потпоглавље* успоставља теоријски оквир који ће у даљем току рада пратити продукцију самог човека, обликовање како његовог тела, тако и његове свести, а потом их доводи у везу са позицијом човека данашњице. Датим се поступком указује не само на начин обликовања, условљавања и ограничавања човека, већ се дотиче и филозофског и етичког питања немогућности контролисања еволуције саме контроле човека, као ни последица којима такав степен контроле резултира. Смер у коме се условљавање и дисциплина крећу показује да је технолошка еволуција у великој мери значајна и одговорна за позицију човека модернитета и да је значај аутора постмодернизма, између осталог, и у томе што су својом далековидошћу указивали на опасност од развоја технологије без пратећег развоја етике, као и на опасност од контроле без хуманости, што је посебно уочљиво у делима Ханифа Курејшија и Милорада Павића. У првом потпоглављу дефинише се истраживачки проблем и указује на смер у коме ће се проучавање тела одвијати. Истовремено се у овом одељку указује на утицај модерних технологија како на тело: тело појединца, тело текста, тело заједнице, тело државе. *Друго потпоглавље* насловљено „О телу постмодернизма и телу у постмодернизму“ анализира саму уметност постмодернизма, дотиче се њених основних постулата како у књижевности, тако и у осталим појавним аспектима од којих је један и архитектура. Приметна промена перспективе посматрања света, најадекватније изражена појмом „разлике“ који треба да замени концепт „другости“ доминантна у постмодернистичкој литератури, последица је процеса који је започет много пре ере самог постмодернизма, те дати одељак прати и овај историјски ток. У њему се постмодернизам разумева као промена у начину тумачења не само садашњости, већ и прошлости и будућности, те се дотиче и опуса постмодернистичких аутора у настојању да прикаже спољне границе овог жанра и укаже на његову разноврсност и свеобухватност, при чему је посебан фокус стављен на ауторе чијем делима се теза бави и на основу којих се формира хипотеза о слици тела у постмодернистичкој књижевности.

У другом поглављу: **Тело у историји, култури, литератури** структурираном у пет потпоглавља, кандидаткиња даје јасан преглед слике тела кроз епохе. Приказана је и

директна међузависност између владајуће идеологије заједнице и етике која је уређивала однос према телу и мењала саму слику тела кроз векове. Однос слике тела и идеологије заједнице прати се од времена старих цивилизација, закључно са модерним добом. Прво потпоглавље које носи наслов *Пре нове ере* износи другачије тумачење прошлости и саме идеје матријархата, које заступа ауторка РијанаАјслер: ауторка сматра да концепт матријархата никада није постојао, већ да се пре може говорити о матрилинеарном типу друштвеног уређења, у коме ни мушкарци ни жене нису имали повлашћени положај. Овај тип друштвеног уређења бива замењен патријаралним типом друштвене заједнице која се заснива на концепту Другог: мушкарци имају повлашћени положај у односу на жене, децу, старе, робове. Такав однос се преноси и на тело, за шта су посебно су значајни радови Мишела Фукоа и Симон Де Бовоар, који се, између осталог, баве и етиком која је уређивала однос према телу. Промена односа према телу заправо је процес којим су морале бити обухваћене све сфере живота индивидуе – центар духовне и световне моћи у заједници морао је бити мушкарац, те долази до промене и поновног исписивања симбола који су везивани за култ Божиње. Божиња мења пол и преображава се у Бога. У другом потпоглављу насловљеном *Нова религија*, теза се бави преласком са политеистичког на монотеистичко религијско уређење, посебно осветљавајући континуитет у традицији који постоји између политеизма и монотеизма. Ова два облика религијског уређења заједнице се у датом контексту разумевају не као радикално различити облици поимања световног уређења, већ као наставак готово истог модуса посматрања и поимања и света и човека, при чему се мења само спољашњост, форма, појавни облик, а суштина остаје готово непромењена. Радикални догађај у историји религије и истинска промена у начину поимања заједнице и индивидуе – према многобројним ауторима који се у тези обрађују – је појављивање Исуса Христа, а са њим и зачетак христологије. Христово радикално мењање концепта тумачења Бога и човека неки модерни аутори, у које спада и РијанаАјслер, тумаче се као повратак на хуманији облик заједнице у коме влада једнакост уместо хијерархијског уређења. За разумевање етичких поступака оваквог типа друштвеног уређења од посебне је важности хришћански концепт заједничарења којим се бави и митрополит Јован Д. Зизиулас, као и појам личности чији се денотат у хришћанству радикално разликује од начина на који је овај појам тумачен у римској култури. У датом поглављу се доводе у везу христолошке идеје, хришћански концепт заједничарења и модерне теорије и хипотезе које се баве проучавањем заједнице и статуса човека у њој. У одељку *После хришћанства* анализира се промена која се јавља унутар заједнице; та промена се у хришћанству огледа у преокретању концепта тумачења душе и тела, а унутар заједнице се манифестује променом у начину кажњавања. Циљ датог друштвеног преокрета је дубља имплементација дисциплинских техника у тело друштвене заједнице зарад постизања већег степена контроле, а дисциплинске технике које се у дату сврху користе преузимају се из хришћанства. Овај одељак ставља посебан акценат на везу која се јавља између дисциплинских техника развијених у склопу институције црквене власти, а потом и преузимање тих техника од

странце медицине и њихово додатно развијање. Одељак насловљен *Лудило (модерног) доба* бави се процесом имплементације дисциплинских техника у језгро саме породице путем медицине и педагогије. Овај сегмент тезе бави се проучавањем начина на који се Едипов комплекс преусмерава и јача унутар породице зарад дисциплиновања индивидуа и њиховог претварања у јединке које погодују систему. Додатни подстрек развоју дисциплинских техника остварује се формирањем спреге између судске медицине и психијатрије, за шта је посебно заслужан појам синдрома. Дела аутора попут Мишела Фукоа и Марка Селцероподцртавају значај злоупотребе развоја науке и технологије у процесу формирања маскулино-доминантног, репресивног друштва у чијој се основи налази воља за моћ. Пробој у науци и технологији тако постаје пут ка позиционирању активног, доминантног и агресивног мушкарца у улогу Творца. Одељак *Владавина нормe* настоји да уз помоћ савремених теорија класе, расе и рода екстраполира процес настајања нормативног идеала, као и да промисли позицију Другог у односу на дати нормативни идеал. Одељак такође анализира развој и (зло)употребу наука попут психологије и психијатрије за нормализацију друштва, а освртом на теорије аутора попут Жака Лакана, Елизабет Грос, Џудит Батлер, Јулије Кристеве, да установи начин формирања субјекта модерног доба као и његову позицију у друштву данашњице.

Треће поглавље насловљено: ХанифКурејши: тело као раса, маска, огледало

организовано је у пет потпоглавља у којима се део опуса ХанифаКурејшија доводи у везу са хипотезама о начину друштвене организације и позиције индивидуе у њој којима се бави друго поглавље. Ово поглавље је од посебног значаја, будући да доводи у везу модерну конзумеристичку културу са хипотезама о продукцији човека зарад одржања друштва у коме влада закон јачег; такво друштво РијанаАјслер назива друштвом оштрице. Потпоглавља овог одељка насловљена су према романима ХанифаКурејшија који се у датом одељку анализирају. Прво потпоглавље *Буда из предграђа* бави се истоименим романом и у њему се анализира начин на који се индивидуа позиционира и задржава на месту Другог у оквиру заједнице. Ово потпоглавље тумачи и рашчлањује модусе деловања нормативних пракси, као и методе којим оне производе, обликују и условљавају индивидуе. Дубоки процеп и јаз који се унутар једнице која је заробљена на месту Другог јавља, разумева се као последица настојања друштва да одржи хијерархијски организовану структуру друштвеног уређења, те јединке бивају приморане да се, зарад сопственог самоодржања и проналажења места за себе, боре са друштвеним нормама и категоријама. Несклад између наметнуте слике од стране заједнице и сопственог Ја које пркоси нормама и клишеима који су му наметнути, читава се као дубоки унутрашњи раздор унутар индивидуе; овај унутрашњи раздор само је одјек подела и раздора који постоје и у самој заједници. Унутрашњи свет индивидуа је сходно томе, како кандидаткиња закључује, манифестација света у коме се налази и који јој је наметнут, и обратно. Закључак који кандидаткиња услед тога доноси је, да су човек и заједница једно, они су постављени у огледални одраз у коме је заједница постављена у улогу мајке са недостатком, а индивидуа је дете које, лакановски

речено, тај недостатак настоји да употпуни. Друго потпоглавље које носи наслов *Црни албум* промишља и анализира вишеструке употребе расне, класне и полне дискриминације за успостављање и одржавање структура власти и облика доминације које намеће бела супремација. Доминантни мотив овог потпоглавља је немогућност припадања заједници и остваривања међуљудских односа уколико индивидуа није класно, расно или полно „адекватна“. Истраживање унутар овог поглавља преваходно је усмерено на откривање начина на које се ова „неадекватност“ манифестује на индивидуе, за шта је од великог значаја хипотеза о стварању осећаја зазорности, која је дело ауторке Јулије Кристеве. Потпоглавље се истовремено бави и граничним ситуацијама људске свести које могу наступити услед одбачености због класне, расне или полне „неадекватности“, а самим тим и немогућности припадања заједници. Потпоглавље *Нешто да ти кажем* бави се донекле другачијом начином тумачења односа према класној, расној и полној дискриминацији. Протагониста романа је истовремено и психоаналитичар и Други, те је угао гледања и позиција из које се приступа роману од велике важности за тумачење самог дела. Двострука визура самим тим омогућава подједнако непосредан приступ искуству Другог, али и критичку дистанцу коју омогућава образовање. Анализа овог дела базира се, између осталог, и на тумачењу начина на путем којих образовање утиче на чување или мењање слике Другог унутар заједнице, као и на значај и начине деловања компензаторних елемената у конструисању сопства. Кандидаткиња скреће пажњу да подвојеност перспективе читаоца који се истовремено налази у улози психоаналитичара из које анализира протагонисту и лекара који анализира друге пацијенте, чиме се пружа шири аспект тумачења и указује се на начине путем којих образовање може да модификује перспективу, обоји или утиче на тумачење непосредног доживљаја Другог и од стране Другог. Треће потпоглавље које носи наслов *Интимност* проблематизује мотив савремене породице и бави се немогућношћу успостављања истинског и искреног односа међу људима. Мотиви конзумеристичке културе и синдрома потрошача су веома битни за разумевање „болести“ савременог човека, а последично и савремене породице. Кандидаткиња истиче непосредну везу између отуђености услед немогућности да се оствари значајна и истинска повезаност међу људима и пораста конзумеристичког порива и синдрома нагомилавања: празнина се затрпава мноштвом беспотребних и безначајних предмета, а значајно се мења тривијалним. Потпоглавље са насловом *Тело* бави се проблематиком материјалности и употребне вредности тела. Тело се третира као пропадљива материја чија употребна вредност опада, те је човек принуђен да се окрене конзервацији сопства, материјалном улагању у одржавање тела: бодријаровски речено, од човека се захтева „блистање“ пре него здравље тела. Кандидаткиња закључује да модерно друштво подлеже одређеној врсти врстимумификације тела чиме се у потпуности изокреће идеја живота и смрти: од човека се захтева да се одржи друштвено функционалним и себе претвори у артикал високе употребне и искористиве вредности. Како закључује кандидаткиња, посматрањем тела као објекта са употребном вредношћу ствара се одређена

подвојност субјекта: индивидуа се дели на контролора који треба да дисциплинује и разуздано телесно које је склоно претеривању и недисциплини. Опседнутост друштва материјалним и материјом, као и наглашени аспект конзумеризма резултира потпуним степеном деградације индивидуе као и деградацијом телесног: насупрот времену антике које је дијететиком контролисало, али и настојало да очува тело, модерно доба је спремно да телесно које сматра недозвољно адекватним у односу на нормативне иделе одбаци, замени новијим или учинковитијим моделом. Тело се пластифицира, изобличава, модификује, чиме се човек све више претвара у неживу материју. Савремена мумија, закључује кандидаткиња, јесте киборг, а најуспешније јединке су оне које су у стању да покоре и дисциплинују тело док је младо, да би било у складу са нормативним идеалима, а када његов рок трајања почне да истиче, да то исто замени нормативно прихватљивим моделом.

Четврто поглавље носи наслов: Милорад Павић: гротескна, фантастична тела, родне трансформације и организовано је у четири потпоглавља. Насловљено је такође према романима Милорада Павића којима се овај одељак бави, а проучава везу између теорија које се баве еволуцијом односа према телу и постмодернистичке књижевности ових простора, чији је један од представника и Милорад Павић. Један од водећих мотива које Павић у својим делима обрађује је проблем истинитости историје, а посебно га занимају њени необрађени, заборављени или намерно скрајнути аспекти. У истински постмодернистичком маниру, Милорад Павић настоји да пружи више перспектива прошлости, указујући притом на њену неретко идеолшку обојеност, необјективност или једностраност. Дато поглавље дисертације бави се телом не само појединца, већ и телом заједнице, као и еволуцијом овог тела кроз епохе, све до модерног доба. Прво потпоглавље носи наслов *Хазарски речник* и бави се проблематиком тела једног народа, скупине, заједнице, дотичући се истовремено и њеног духовног тела. Износи се виђење да је у Павићевом делу присутна идеја постојања освајачког менталитета код одређених типова друштвених уређења, али је истовремено присутна и хипотеза да свака акција има и подједнако важну реакцију, односно да у процесу освајања и сам освајач бива освојен, прожет и „заражен“ вирусом Другог, који се увлачи у ткиво његових мишића и постаје саставни део њега. Самим тим, како износи кандидаткиња, анализа Павићевог дела указује на то да борба против Другог заправо резултира сопственим опозитом, односно производњом Другог и стварању нових и додатних подела у телу саме заједнице која се испрва чинила монолитном. Ткиво друштвеног тела се, према кандидаткињи, у Павићевом делу посматра на две подједнако важне равни – оно се простире и у простору и у времену, те идеју састављања Адамовог тела кандидаткиња тумачи као идеју исписивања обриси тела заједнице и у простору и у времену од самог њеног постања. Концепт састављања Адамовог тела, односно тела прачовека, кандидаткиња доводи у везу са савременим хипотезама о распарчаности човека модернитета, те се анализа датог Павићевог дела доводи и у везу са човеком савременог доба, његовим односом према заједници и према поједницима у њој, стању у коме се налази, као и месту које му је унутар те заједнице намењено и додељено.

Потпоглавље са насловом *Предео сликан чајем* тумачи различите облике друштвеног уређења и типове индивидуа чији су они представници. Павићева хипотеза о два типа заједнице која се заснивају на подели према којој се деле светогорски монаси доводи се у везу са савременим хипотезама Ријане Ајслер о постојању два типа друштвеног уређења које она назива „партнерски“ и „доминаторски“ модел друштвене организације, а који се суштински разликују према идеолошкој оријентацији и етичким постулатима. Два типа тела заједнице у датом се контексту разумевају као сукобљене силе, које се међусобно боре за власт и смењују на победничком престољу. Као битан моменат овог поглавља намеће се хипотеза да друштвено уређење захтева од индивидуе да усвоји одређени вид понашања, то јест, да постане тип личности који одговара и нормативним праксама и нормативним идеалима, да поред лица има и друштвено прихватљиву (позоришну) маску – *prosopon*. Анализом облика друштвеног уређења које то захтева од индивидуа, долази се до закључка да настојање да се буде „друштвено прихватљив“ може резултирати катастрофалним последицама по индивидуу, попут непомирљивог раскола између иманентног и друштвено конструисаног идентитета. Треће потпоглавље насловљено *Последња љубав у Цариграду* још једно је од дела које се бави проблематиком Другог, али Другог који не мора нужно бити класно, расно или полно различит од нормативне праксе. Ово дело анализира позицију Другог унутар саме породице: промишљају се модуси функционисања нормативног идеала унутар овог језгра, као и социјалне релације које се у односу на дати нормативни идеал успостављају. Указује се на то да позиција Другог не мора нужно нити стереотипно бити везана за тријаду класа-раса-род већ може бити последица датог облика друштвеног уређења које Ајслерова дефинише термином „друштво оштрице“, а које неминовно производи дати тип индивидуе. Такође се истиче да је и таква позиција Другог, без обзира што није дериват тријаде класа-раса-род, има подједнако разорне последице на индивидуу. Индивидуа се осећа и дефинише и третира као Други било да је припадник тријаде класа-раса-род, било да је обележена неким другим типом различитости попут неконвенционалног типа мишљења, које „друштво оштрице“ не признаје, одобрава нити прихвата. Четврто потпоглавље носи наслов *Друго тело* и бави се промишљањима о духовном телу заједнице, христолошком другом телу, као и телу књижевности сачињене од опуса писца која га наслеђује након упокојења. Павић, на супрот Курејшију који се бави материјалном страном и пропадљивошћу тела, анализира духовну страну заједнице. Промишљањем о међусобном односу између индивидуа, као и типу интеракције који се у роману гради, долази се до закључка да такав облик друштвеног уређења, као и однос према појединцу у њему може бити доведен у везу са „партнерским“ обликом друштвеног уређења, речено терминима ауторке Ријане Ајслер. Христолошка учења као и концепт заједничарења разумевају се као облици друштвеног уређења које је у знатној мери хуманије, толерантније и прихватљивије за индивидуу.

Закључујући рад, у **петом поглављу: Закључак**, кандидаткиња Јелена Стојановић указује на резултате до којих се дошло приликом истраживања фигуре тела у

постмодернистичкој књижевности. Предочени су општи закључци на темељу изабраних теоријских модела и истакнут научни значај истраживања слике тела у књижевности постмодернизма. Закључено је да је слика тела у блиској вези са моделом заједнице којој припада, и да је идеолошки образац од кога зависи продукција како тела заједнице, тако и тела индивидуе, еволуирао у складу са модерним технологијама, али да је његова суштина и срж готово непромењена од времена антике и као таква се може пратити све до модерног доба. То је посебно уочљиво уколико се прати линија односа према жени и женском телу, као и етика која то тело конституише и која се око њега плете, обавија га, покрива и преоблаци. Тело заједнице, у дехуманизованом свету изгубљених индивидуалности, може се представити истовремено сликом тела без душе – односно, тела киборга – или сликом духа који презире и одбацује своје друштвено неприхватљиво и неприхваћено тело.

Увид у **шесто поглавље Литература** и списак 1. Извора (21 библиографска јединица), 2. Секундарне и опште литературе (100 библиј. једин.), 3. Интернет извора (9), казује да је кандидаткиња обухватила релевантну литературу из области књижевноисторијских и књижевнотеоријских истраживања књижевности.

На крају рада налазе се потребни обрасци: 1, 2, 3.

II Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација Јелене Стојановић *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности* понудила је одговоре на комплексну, важну и недовољно истражену тему у оквиру књижевности постмодернизма. Овај рад прати развој и еволуцију слике тела кроз епохе од времена древних цивилизација, преко антике, па све до савременог доба, и показује на који се начин ова слика мењала сходно типу заједнице и облику друштвеног уређења коме је припадала. Ова докторска дисертација по први пут обједињује ауторе који се наизглед баве у потпуности различитим темама, те пружа јединствену анализу како тела заједнице, тако и тела индивидуе која је (нус)производ те исте заједнице. Однос према човеку као и његова позиција унутар друштва коме припада анализира се из визуре постмодернистичких теорија и хипотеза, које се пак доводе у везу са осталим структурама и идеолошким групацијама које обликују заједницу и чине је онаквом каква јесте. Довођењем у везу христолошких учења са идејама и хипотезама постмодернизма дошло се до закључка да се у њиховим основама налази истоветна линија хуманизма и жеља да се никада не прекине борба за права, слободе и бољитак човека. Докторска дисертација Јелене Стојановић показује да се најразличитије идеологије и хипотезе преплићу на телу заједнице попут система крвотока – сваки од судова је међусобно повезан и важан за напајање система читавог тела. Праћење тока једног од ових канала отворило је пут ка многим рачвањима и међусобним везама, приказујући, на послетку,

слику читавог тела у свој својој сложености. Та слика је утолико компликованија будући да је тело у постмодернистичкој књижевности сачињено од најразличитије, неретко и међусобно потпуно опречне материје, од живе и неживе ствари, од високих идеала и сасвим тривијалне пропаганде, од супротности. То је тело текста, сачињено од тела мушкарца и тела жене, као и тела заједнице коју та тела заједно и међусобно творе.

Рад се показао подстицајним и за нова истраживања:

Ова докторска дисертација заснива се на слици тела, као и самим модусима продукције тела и директне везе тела са заједницом којој припада и за коју се везује. Иако се њен главни део базира на телу у оквирима књижевности постмодернизма, она прати линију тела кроз епохе све до модернитета, указујући на то како су се идеолошке промене унутар заједнице одражавале на етику и филозофију тела, какве промене је тело трпело и каквим утицајима било изложено, не би ли постало онаквим какво је данас. Те промене у оквиру заједнице посебно су уочљиве на простору и у вези са етиком женског тела, око кога је организован знатно сложенији сплет правила и етичких кодова, који су на послетку резултирали одређеним степеном маскулинизације жене. Сматрамо да би овај рад био добар повод и полазиште за истраживања на тему феминизације мушкарца и мушког тела, као и одређеног степена андрогизације полова, која се огледа у настојању да се телесне карактеристике које су сматране типично мушким или типично женским или одбаце, или учине прихватљивим за оба пола.

Истраживање слике тела занимљиво је и са аспекта социјалних проучавања тако да би било значајно проучити и на који се начин слика тела текста – као и слика тела значења текста и идеологије која га прати – мењала кроз епохе и прилагођавала потребама и телу заједнице. Идеја да материјално тело текста може да прати и поткрепљује његову суштину посебно је уочљива у делима Милорада Павића

Будући да се рад бави анализом положаја човека од времена древних цивилизација до савременог доба, и да пружа осврт на његов телесни и духовни развој у датом периоду, било би од значаја детаљније проучити систематичне промене које је свака епоха донела као и њихове последице у модерном добу, не би ли се детаљније разradio и проучио положај човека данашњице и стекао увид у смер којим ће се кретати његова будућност.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене Стојановић припада подручју постмодернистичке књижевности, али захвата и хипотезе и социјалне анализе развоја како тела заједнице, тако и самог човека, што тезу ставља у много шири историјски контекст од

књижевности постмодернизма. Тема обрађена у дисертацији није била систематски предмет анализа у компаративној књижевности, критици и науци о књижевности, што упућује на њен пионирски значај и оригиналност.

(Де)компоновање слике тела, тумачење начина на који је ова слика формирана, а потом обликована и преобликована у историјском контексту, отворило је значајне увиде у облике продукције не само индивидуе, већ и идеологија које у продукцији индивидуе учествују. Идеја (де)компоновања тела посебно је значајна и уочљива у контексту постмодернистичке књижевности која има наглашени аспект реорганизације претходног у циљу стварања новог, те је (де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности, са освртом на епохе које су претходиле постмодернизму, указало на континуитет традиције усмеравања и дисциплиновања тела. Отуђеност човека модерног доба у датом контексту се приказује као последица дуготрајне традиције изоловања, одвајања и настојања да се човек контролише и усмери. Човек се у датом контексту разумева као оружје система за успостављање социјалне доминације владајућег друштвеног поретка и идеологије која га поткрепљује.

Тумачење слике тела и развоја жанра постмодернизма учинило је видљивим померања која су настајала у хијерархичним жанровским и социјалним системима од средине до краја 20. века. Слика тела показује се као тачка пресека између супротности и разнородности које постмодернизам уједињује у свим својим појавним облицима. Шта више, слика тела се открива као место које спаја ове само наизглед супротстављене елементе указујући на фрагментарност знања, наговештавајући притом да та фрагментарност можда и није случајна. Кандидаткиња је успешно повезала идеолошке аспекте текста са идеолошким аспектима историје, уочивши притом везу у фрагментарности чиме је тело постмодернизма (де)компоновано, то јест, растављено, а затим, у постмодернистичком маниру, изнова састављено.

Задатак кандидаткиње је био да истовремено и утврђује и стабилизује генеричко поље слике тела и да то поље динамизује и дестабилизује индивидуалним поетикама проучавних писаца. Докторска дисертација Јелене Стојановић представља: 1) прво монографски обимно тумачење слике тела у постмодернистичкој књижевности на темељу савремене историјске поетике и постмодернистичке методологије; 2) наведеном дисертацијом први пут се детаљно и подробно класификује, систематизује и тумачи слика тела у књижевном стваралаштву епохе постмодернизма 3) она је и прво компаратистичко поручавање слике тела у оквиру жанра постмодернизма са фокусом на опусе писаца ХанифаКурејшија и Милорада Павића, значајних представника постмодернистичке књижевности.

Приликом израде докторске дисертације докторанткиња се бавила изучавањем релевантне литературе која се на проблематику задату темом односи директно или општетеоријски. У односу на коришћену литературу, евидентан је научни допринос саме дисертације. Будући да је истраживање спроведено на значајном корпусу поменутих писаца (ХанифКурејши: Буда из предграђа, Црни албум, Нешто да ти кажем, Интимност, Тело,

Милорад Павић: Хазарски речник, Предео сликан чајем, Последња љубав у Цариграду, Друго тело) остварен је важан помак у опису слике тела и њене везе са идеолошким моделом заједнице. С обзиром на предмет истраживања обрађен у дисертацији она је, према свим научним критеријумима, вредно и оригинално научно дело.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата научној јавности

Докторске дисертације Јелене Стојановић вишеструко је значајна:

она доноси нова, целовита, свеобухватна (не више фрагментарна) знања о слици тела у постмодернистичкој књижевности;

она концептуализује слику тела у оквиру књижевности постмодернизма;

бавећи се синхроним и дијахроним перспективом проучавања опуса Милорада Павића и Ханифа Курејшија, она открива нови интерпретативни потенцијал, и до сада неистражене аспекте ових текстова;

она коригује уобичајене књижевноисторијске интерпретације и доводи их у везу са новим тумачењима тела у књижевности;

она вешто примењује познавање савремених теорија тумачења књижевног текста (нпр. Метанаративно тумачење текста) чиме се постижу нове могућности интерпретирања постојећег текста;

она прати еволуцију слике тела, смештајући је подједнако у ужи и шири контекст;

она прати сложену миметичку и антимиимитичку природу жанра који реферира на свет, други текст, културу као текст и себе саму.

Због наведеног дисертација Јелене Стојановић има велику примењивост у будућим проучавањима: слике тела, поетике постмодернистичких писаца, односа текст : култура, наратолошким и стилистичким проучавањима књижевности 20. века, компаратистичким проучавањима слике тела која се јавља у књижевности, као и у одабиру појединих деоница текста које би могле бити вишеструко заступљене у уџбеницима и другој литератури стручног и научног карактера.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Јелена Стојановић је објављивала своје радове (7 објављена рада) у часописима са листе ресорног Министарства и са рефератима учествовала на 5 научна скупа. Највећи број тих радова припада књижевнотеоријској и књижевноисторијској области. У њима се испитују различити теоријски или интерпретативни проблеми постмодернистичке и савремене књижевности. Од објављених радова, издвајамо 5 најрелевантнија оригинална ауторска рада у истакнутим домаћим научним часописима: један у категорији

M51, три рада категорије M52, и један рад категорије M45 рецензираном зборнику са научних скупова:

Рад из категорије M51:

1. 2013: Јелена Стојановић, „(Де)конструкција идентитета у роману „Најплавље око“ Тони Морисон“, Наслеђе, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година X / број 25 /2013, главни и одговорни уредник проф. др Драган Бошковић, стр. 191-210. (ISSN 1820-1768УДК 821.111(73).09 Морисон Т.) M51

Радови из категорије M52:

2. 2015. Јелена Стојановић, „Писање носталгије: „Кућа духова“ и „Моја измишљена земља“ Изабеле Аљенде“, *Литар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XVI / број 57 / 2015, одговорни уредник доц. др Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2015. стр. 229-239. (ISSN 1450-8338 УДК 821.134.2(83)-31.09 Аљенде И.) M52

Радови из категорије M53

3. 2012. Јелена Стојановић, „Човек, судбина, време, сан, вечни повратак као теме Борхесових приповедака“, *Литар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 48, одговорни уредник доц. др Часлав Николић, Универзитет у Крагујевцу, 2012. стр. 109-121. (ISSN 1450-8338, УДК 821.134.2(82)-32.09 Борхес Х. Л.) M53

4. 2012. Јелена Стојановић, „Писање и/или револуција: драма Керил Черчил „Болница у време револуције““, *Литар*, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу, година XIII, број 49/2, одговорни уредници др Љиљана Богоева Седлар и Јелена Арсенијевић Митрић, Универзитет у Крагујевцу, 2012. стр. 63-90. (ISSN 1450-8338, УДК 821.111-2.09 Черчил К.) M53

Радови из категорије M45

5. 2012. Јелена Стојановић, „Човек у ери масовних медија: „Бebиситерка“ Роберта Кувера“, Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије, књ. 2: *Савремена проучавања језика и књижевности*, одговорни уредник доц. др Маја Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2012. стр. 299-306. (ISBN 978-86-85991-40-0, УДК 821.111(73).09-32Кувер Р.) M45

VI Закључак и препорука

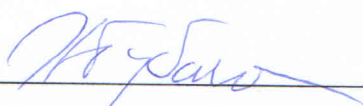
Докторска дисертација Јелене Стојановић представља оригиналан, темељан и обухватан научни рад који нуди аутентични допринос постструктуралистичком и постмодернистичком књижевнокултуролошком проучавању хуманистички схваћеног тела/идентитета, и то истраженог на корупусу дела Милорада Павића и Ханифа Курејшија. У докторској дисертацији *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности* кандидаткиња је показала добру упућеносту најрелевантнију литературу, поуздано владање књижевнонаучном и културолошком методологијом, адекватну примену

различитих могућности анализе и синтезе, као и педантност и исцрпност у систематизацији истражених чињеница.

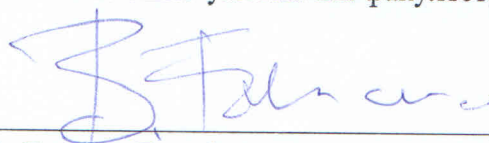
Због свега у реферату наведеног, предлагемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати овде изнесену позитивну оцену о докторској дисертацији Јелене Стојановић, под насловом *(Де)компоновање тела у постмодернистичкој књижевности* и кандидаткињи одобри усмену одбрану пред овом Комисијом.

У Крагујевцу, март 2018.

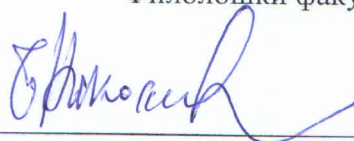
КОМИСИЈА

1. Др Никола Бубања, ванредни професор (председник Комисије)
Ужа научна област: Енглеска књижевност и култура
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

2. Др Биљана Ђорић Француски, редовни професор
Ужа научна област: Англистика
Филолошки факултет, Београд

3. Др Часлав Николић, ванредни професор *Ужа*
Ужа научна област: Српска књижевност
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац